
KÖZÉPKOR ÉS KORA ÚJKOR

Tudor Mária és Pole érsek kapcsolata

Tudor Mária (1553–58) angliai uralkodása, bigott katolicizmusa mindenki által ismert. Ám *Eamon Duffy*; a Cambridge-i Egyetem Kereszténységtörténeti Tanszékének professzora a *History Today* történelmi havilapban *The Queen and the Cardinal* címmel írt cikkében azt bizonygatja, hogy Reginald Pole canterbury érsek kapcsolata Máriával, valamint szerepe a katolikus restaurációban sokkal több volt, mint amennyit tulajdonítanak neki.

Reginald Pole művelt, több nyelven beszélő püspök volt, akire Angliában a kor legnagyobb klasszikusai is hatottak, ám radikális vallási elméletei Itáliában alakultak ki, ahol 1554-ig pápai alkalmazásban élt. A legtöbb történész a XVI. századi angliai rekatolizációt elsősorban Máriának, aztán férjének, a spanyol II. Fülöpnek, esetleg a folyton vitatkozó tanácsosainak tulajdonítja, de semmiképp nem a háttérben maradt Polenak.

Ám Eamon Duffy szerint ez téves megközelítés, az érseknek ugyanis nagy szerepe volt a Mária-kori változásokban.

Pole a *Pro Ecclesiasticae unitatis defensione* címmel 1536-ban megírt tanulmányában – ami tulajdonképpen egy VIII. Henriknek írt nyílt levél volt – részletesen kifejtette álláspontját a vallási kérdésekről. Pole a pápákat tartotta Szent Péter méltó örököseinek, akiknek spirituális hatalma előtt minden világi hatalomnak, minden uralkodó monarchiának meg kell hajolnia. Ebből kifolyólag elítélte VIII. Henrik katolikus egyháztól való elszakadását. Ez a tanulmány a megírása után két évvel megjelent, nyilvánvalóan Pole jóváhagyása nélkül. Jellegzetes véleményét a pápaság fontosságáról elnyelte a Mária-kori egyház, ám vallási értelmezése mind az angol, mind az európai ellenreformáció folyamán formát öltött, valamint az Erzsébet-kori katolikus írók is átdolgozták, kibővítették. Duffy főként ezekre alapozva jelenti ki, hogy Pole a Mária-kori rekatolizációban európai mértékű spirituális vezető volt.

Az érsek biztos volt abban, hogy a királynő visszaállítja a katolicizmust, a misézést, az ősi szentségeket és a ceremóniát. Legnagyobb aggodalma az volt, hogy a katolicizmusnak egy, úgymond „henriki” verzőját állítja fel a pápasággal való kapcsolat újrafelvétele nélkül.

Épp ezért 1553. augusztus 13-án közvetlenül Máriának írt levelében finoman arról próbálta győzködni, mondván, hogy az ő trónra lépése nem az embe-

rek, hanem Isten természetfeletti akaratából történt. Apját viszont az emberiség ősi ellensége, az Ördög bírta rá, hogy elszakadjon az egyháztól, korrumpálva ezzel az egész királyságot és feláldozván az igaz vallást.

Mária válaszlevelében apjáról gondatlanul az „áldott legyen emléke” kifejezést használta, amivel igen felbőszítette Pole-t. Ő ezt szová is tette a királynőnek, mondván, hogy szépen beszélni Henrikről – akár csak formálisan – a későbbiekben azt is eredményezheti, hogy elnézik istentelen tetteit. Ezt viszont Mária a szívére vette, így – bár vallási eltökéltsége és nézetei iránt mélységes hódolatot érzett – átvette az irányítást Pole-tól a vallási reformokban, akit így csak egy félénk, háttérben húzódo érseknek tüntetnek fel.

Duffy szerint hamis az a vád is, hogy Pole ellene volt a prédikációnak. Ez a gyanú onnan eredhet, hogy Pole 1541-től központi figurája volt a Spirituali nevű itáliai vallási reformkörnek, amelynek néhány tagja prédikációellenes volt. Ám Pole mindig is hangsúlyozta a prédikáció fontosságát, többek közt az 1555-ös Londonban tartott zsinaton is. Azt sem szabad feledni, hogy Pole eme barátai közül voltak, akik az egyházat elárulván protestánssá váltak.

Az 1555-ös év elején Mária által írt memorandum sem bizonyít olyat, hogy a királynő és az érsek álláspontja eltérne. A feltételezés onnan ered, hogy ebben a dokumentumban a királynő az eretnekek büntetése során kiemeli a prédikáció fontosságát, Pole-t pedig ugye – Duffy szerint tévesen – szentbeszéd-ellenesnek tartották. Ám a professzor szerint, egy 1555 szeptemberében Pole-nak, a segédpüspökének írt levele egyértelműen ennek ellenkezőjét bizonyítja. Ez a levél valószínűleg azért kerülhetett el a figyelmet, mert csak latinul maradt fenn. Pole valójában segített megszervezni a királynőnek az eretnekek felkutatását és máglyán való elégetésüket.

Mind a királynő, mind az érsek különösen fontosnak tartotta, hogy minden egyes kivégzés során legyen jelen egy prédikátor, aki hangsúlyozza az elítélt bűnös életét, hogy az ördög megszállta elméjét és azt, hogy hiába ösztökélték, nem ismerte el bűneit. Pole és Mária is úgy gondolta ugyanis, hogy Isten kegyelmes, így az őszinte megbánás – ami megbocsájtást eredményez – sohasem késő. Prédikátorok nélkül a tömeg csak egy szomorú embert látna, aki szívosán viseli a kínzás gyötrelmeit, és nem látnák az ördög erejét, amely hamis bátorságot ad a kivégzetteknek.

Ezen cikk alapján érdekesnek tetszik Eamon Duffy idén megjelent *Fires of Faith: Catholic England under Mary Tudor* (A hit tüzei: a katolikus Anglia Tudor Mária alatt) című könyve is.

Eamon Duffy: *The Queen and the Cardinal* (A királynő és az érsek). In: *History Today*, 2009. május, 24-29. o. History Today Ltd., London, UK

Erdős Levente